

PREGĂTIREA UNIUNII BANCARE ÎN 2014. STADIUL CELOR TREI PILONI¹

Petre PRISECARU²

Rezumat

Analiza calității activelor și testele de stres au reprezentat activități premergătoare inițierii supravegherii efective a băncilor mari din UE începând cu luna noiembrie 2014 în cadrul uniunii bancare a UE. În acest articol îmi propun patru obiective majore. În primul rând, trec în revistă rezultatele testelor de stres întreprinse de Banca Centrală Europeană (BCE) cu sprijinul Autorității Bancare Europene, acestea reprezentând doar începutul procesului complex de a construi o uniune bancară puternică. În al doilea rând, evidențiez rezultatele exercițiilor de testare la stres derulate de BCE și Banca Națională a României (BNR) la nivelul sistemului bancar autohton. În al treilea rând, pe baza directivelor și a regulamentelor deja adoptate, explicitez cei trei piloni ai uniunii bancare: Mecanismul Unic de Supraveghere, Mecanismul Unic de Rezoluție și armonizarea sistemelor naționale de asigurare a depozitelor. În fine, subliniez că țara noastră este deja pe calea intrării în uniunea bancară, aceasta fiind susținută de BNR și Asociația Română a Băncilor (ARB), ținând cont de gradul ridicat de integrare a sectorului bancar românesc în cel european și de perspectivele adoptării monedei unice, euro.

Cuvinte-cheie: calitatea activelor, teste de stres, supraveghere, rezoluție, garantarea depozitelor, regulament, directivă

Clasificare JEL: E44, E58, F36, G01, G21, G28

¹ Articol realizat pe baza studiului „Uniunea Bancară. O nouă dimensiune a guvernancei economice a UE”, coordonator Dr. Petre Prisecaru, Institutul de Economie Mondială (IEM), Academia Română, noiembrie 2014.

² Doctor în economie, cercetător științific gradul I, IEM, Academia Română, petreprisecaru@yahoo.com.

1. Introducere

Dificultățile întâmpinate de bănci în perioada crizei financiare și ulterior acestea au relevat necesitatea asigurării stabilității financiare și economice și a perfecționării guvernantei economice comunitare, inclusiv pe calea creării unei uniuni bancare și apoi a unei uniuni fiscale. Criza datoriilor suverane și marile dificultăți întâmpinate în special de băncile din Irlanda, Spania, Grecia, Cipru, dar și de băncile din statele mai dezvoltate, cauzate în principal de finanțarea sectorului imobiliar și în plan secundar de operațiunile riscante cu derivate și de achiziția unor titluri de stat au evidențiat nu numai deficiențele majore ale guvernantei corporative din domeniul bancar dar au demonstrat că stabilitatea financiară nu poate fi asigurată la nivel național din cauza cercului vicios creat între bănci și guvernele naționale (șocuri transmise de la guverne către sectorul bancar și de la bănci către guverne) și de aici necesitatea înlăturării acestuia prin crearea uniunii bancare (Stratfor, 2013).

Băncile au un rol major în cadrul sistemului financiar european, furnizând aproximativ 3/4 din valoarea totală a creditului utilizat în UE (activele lor fiind de circa 3 ori mai mari decât PIB-ul UE) și având prin urmare un rol decisiv în buna funcționare a economiilor comunitare. De aceea, 4.500 miliarde euro din banii contribuabililor europeni au fost folosite pentru a salva băncile din UE de la un posibil faliment provocat de criza financiară. Slăbiciunile sectorului bancar, evidențiate atât pe plan structural, cât și în sfera guvernantei corporative, au avut un impact notabil asupra sectoarelor economiei reale și au impus o nouă abordare strategică, cea a realizării uniunii bancare (Ionescu, 2014).

2. Analiza calității activelor și testele de stres

În afara creării cadrului de supraveghere macroprudențială și microprudențială, realizarea uniunii bancare a fost precedată de unele măsuri și etape de evaluare și analiză a sectorului bancar european, întreprinse de Comisia Europeană. Acestea au inclus, printre altele, analiza calității activelor și testele de stres realizate la scara UE de Comitetul Supraveghetorilor Bancari Europeni (CEBS) începând cu 2009, când a fost efectuat primul test, urmat în iulie 2010 de al doilea și în iulie 2011 de cel de-al treilea, CEBS acționând împreună cu Autoritatea Bancară Europeană (ABE). Scopul testelor a fost acela de a depista rezistența instituțiilor financiare la evoluții nefavorabile ale pieței, precum și evaluarea generală a riscului sistemic din cadrul sistemului bancar al UE. Testele s-au efectuat pe baza unor metodologii, scenariii și ipoteze-cheie dezvoltate de ABE, CEBS, Banca Centrală Europeană (BCE) și Comisia Europeană. Rezultatele celui de-al treilea test au fost publicate la 15 iulie 2011 și ele au arătat că un număr de 8 bănci dintr-un total de 90 nu au trecut testul de stres, din care cinci din Spania, două din Grecia și una din Austria. Ulterior, ABE a amânat testele de stres până în 2014 pentru a

permite BCE să controleze situația și calitatea activelor bancare și a risipi temerile legate de deteriorarea condițiilor macroeconomice din UE după criza financiară.

BCE, prin intermediul noii componente instituționale – Consiliul de Supraveghere – a fost implicată în evaluarea pe bază de audit și teste de stres a celor 124 de bănci participante la Mecanismul Unic de Supraveghere (MUS). Evaluarea calității activelor, care a precedat testele de stres, trebuia să înceapă în noiembrie 2013 și să dureze 12 luni pentru finalizarea operațiunilor, dar s-a întreprins practic în 2014, fiind realizată în colaborare cu autoritățile naționale competente (ANC) din statele membre care participă la MUS și fiind susținută de către părțile terțe independente la toate nivelurile. Exercițiul evaluării activelor a avut trei obiective principale: *transparență* – pentru a îmbunătăți calitatea informațiilor disponibile privind starea băncilor; *remediere* – pentru identificarea și implementarea acțiunilor corective necesare, acolo unde este cazul; și de *consolidare a încrederii* – pentru asigurarea tuturor părților interesate că băncile sunt în esență solide și de încredere.

Evaluarea de ansamblu a constatat din trei elemente strâns legate între ele: a) *o evaluare a riscului de supraveghere* pentru a trece în revistă, cantitativ și calitativ, riscuri-cheie, inclusiv de lichiditate, de leverage și de finanțare; b) *o analiză a calității activelor*, pentru a spori transparența expunerii băncilor, inclusiv în ceea ce privește adecvarea activelor și evaluarea garanțiilor și provizioanelor aferente; 3) *un test de stres* pentru a examina capacitatea de rezistență a bilanțului băncilor la scenarii diferite de stres. Evaluarea s-a bazat pe benchmarkul capitalului de 8% (ce poate coborî la 5,5% pe scenariul advers sever) și pe definiția din Directiva IV privind cerințele de capital și a Regulamentului privind cerințele de capital, inclusiv dispoziții tranzitorii, atât pentru evaluarea calității activelor cât și pentru scenariul de bază al testului de stres. Detaliile referitoare la testul de stres au fost anunțate din vreme, în coordonare cu Autoritatea Bancară Europeană, care a emis mai multe rapoarte privind evaluarea riscului în sistemul bancar european, ultimul în 2014 (Dumitrescu, 2014).

Evaluarea cuprinzătoare trebuia să se încheie cu o prezentare agregată a rezultatelor, la nivel de țară și la nivel bancar, împreună cu recomandări necesare pentru măsurile de supraveghere. Acest rezultat complet urma a fi publicat înainte ca BCE să-și asume rolul său de supraveghetor bancar începând cu noiembrie 2014 și trebuia să cuprindă rezultatele celor trei elemente ale evaluării cuprinzătoare. În 2013, președintele BCE, Mario Draghi a pus accentul pe evaluarea cuprinzătoare, uniform aplicată tuturor băncilor importante, cu pondere de aproximativ 85% în sistemul bancar din Zona euro, ca fiind un pas important pentru UE și pentru viitorul economiei Zonei euro, cu obiectivul principal al transparenței și cu scopul ca această evaluare să consolideze încrederea sectorului privat în soliditatea băncilor din Zona euro și în calitatea bilanțurilor lor.

Mai recent, în 2014, Danièle Nouy, președintele Consiliului de Supraveghere, a declarat că băncile ar trebui să acumuleze rezerve pentru a acoperi riscurile activelor reprezentate de obligațiunile suverane care nu pot fi considerate ca active fără risc și că

băncile care vor eșua la testele de stres nu vor primi niciun ajutor și nu au niciun viitor. BCE a inițiat deja la începutul anului 2014 verificarea rezistenței calității activelor pentru cele 124 de mari bănci din Zona euro, urmând ca în septembrie 2014 să fie stabilită lista finală, care va fi revizuită anual, cu băncile supravegheate direct începând cu luna noiembrie 2014, mai ales conduita lor și achizițiile de active. ABE a sprijinit activitățile BCE punct de vedere tehnic pe linia supravegherii, testării rezistenței, medierii și stabilirii de standarde tehnice. Pentru evaluarea calității activelor, BCE a publicat liniile directe (un manual de 285 de pagini), pe baza cărora active valorând 3.700 miliarde euro (din 30.700 miliarde euro active totale) urmau a fi evaluate până în august 2014. Sabine Lautenschlaeger, vicepreședintele Consiliului de Supraveghere, a subliniat necesitatea îmbunătățirii nivelului capitalului, deoarece existau estimări legate de deficitul de capital bancar variind între 280 miliarde euro și 770 miliarde euro.

La scurt timp după terminarea efectuării evaluării calității activelor, trebuiau implementate scenarii viabile de șoc, având în vedere faptul că testele de stres efectuate în 2010 și 2011 și conduse de ABE și de predecesorii săi au fost inutile: ele nu au apreciat corect capacitatea băncilor de a rezista la prăbușirea obligațiunilor entităților suverane pe fondul crizei datoriilor externe din zona euro și nu au putut releva pe deplin vulnerabilitățile de ordin macroeconomic ale băncilor. Băncile trebuiau să evedențieze pe plan contabil și financiar rezultatele evaluării calității activelor și ale testului de stres din 2014. Garanțiile bancare în diversele lor forme au fost evaluate în mod corect de către experți externi, în special pe baza unor evaluări de piață independente, deoarece evaluările garanțiilor sunt o sursă importantă de incertitudine pentru bănci în unele țări din Zona euro, cum este de exemplu Italia. Pe lângă credite, un grup larg de active greu de valorizat au fost evaluate („active de nivel 3”), pentru 29 de bănci cu expuneri mari, inclusiv instrumente financiare derivate, proprietăți imobiliare, participarea la proiecte implicând capital privat, vehicule speciale de investiții.

La 29 aprilie 2014, ABE a publicat metodologia și scenariile macroeconomice pentru efectuarea testului de stres la nivelul sistemului bancar european, care urma după evaluarea calității activelor bancare. Metodologia comună a ABE urma a fi folosită de către toate autoritățile de supraveghere din UE, pentru a se asigura că principalele bănci din UE sunt toate evaluate în raport cu ipoteze, definiții și abordări comune. Aceasta a permis obținerea unor rezultate comparabile pe întreg teritoriul UE, a pus în lumină adevăratul potențial al sectorului bancar din UE, facilitând și activitatea de supraveghere. ABE a lansat, de asemenea, scenariile macroeconomice elaborate de Comitetul European pentru Riscuri Sistemice (CERS), care au fost utilizate pentru a evalua impactul pe care schimbările din mediul economic l-ar putea avea asupra băncilor din UE. Președintele ABE, Andrea Enria a declarat că metodologia elaborată de către ABE pentru testul de stres asigură un instrument solid și eficient pentru autoritățile de supraveghere în vederea abordării vulnerabilităților rămase în sectorul bancar din UE, iar acest exercițiu de transparență totală reprezintă cheia credibilității sale, evidențiind roadele eforturilor întreprinse recent de către băncile din UE și

asigurând un cadru comun pentru următorii pași ce trebuie parcurși de către autoritățile de supraveghere și de către bănci.

Metodologia comună și ipotezele care stau la baza testului de stres la nivelul sistemului bancar european acoperă o gamă largă de riscuri, inclusiv: riscurile de credit și de piață, expunerile față de riscurile securitizării, riscurile entităților suverane și riscurile de finanțare. Pentru a asigura coerența, metodologia este restrictivă și se bazează pe o serie de constrângeri importante. Acestea includ o ipoteză statică a bilanțului, care exclude orice acțiuni defensive ale băncilor, abordările prescrise pentru riscul de piață și riscul securitizării și o serie de niveluri maxime sau minime pentru venitul net din dobânzi, activele ponderate la risc și un venit net din tranzacționare. Alte componente metodologice-cheie sunt: a) un șoc pe partea activelor suverane care are impact asupra întregului bilanț, inclusiv expunerile deținute disponibile în portofoliul pentru vânzare; b) un șoc pe partea costului de finanțare a băncilor, care se transferă la nivel de activ și pasiv într-un mod conservator asimetric.

Scenariul advers, proiectat de către CERS, reflectă riscurile sistemice care sunt în prezent evaluate ca reprezentând amenințările cele mai evidente pentru stabilitatea sectorului bancar al UE: a) o creștere a randamentelor obligațiunilor globale, amplificată de o inversare bruscă în evaluarea riscurilor, mai ales față de economiile de piață emergente; b) o nouă deteriorare a calității creditelor în țările cu cerere slabă; c) reforme politice de angajare ce pun în pericol încrederea în sustenabilitatea finanțelor publice; d) lipsa remedierii necesare bilanțului băncii pentru a menține finanțarea pe piață la prețuri accesibile.

Impactul negativ al șocurilor, care include, de asemenea, un stres asupra sectorului imobiliar comercial, precum și un șoc de schimb valutar în Europa Centrală și de Est, se propagă în mod substanțial la nivel mondial. În UE, scenariul conduce în general la o abatere cumulativă a PIB-ului UE de la nivelul de bază de -2,2% în 2014, -5,6% în 2015 și de -7,0% în 2016. Rata șomajului în UE este mai mare decât nivelul de bază, cu 0,6 puncte procentuale în 2014, cu 1,9 puncte procentuale în 2015 și cu 2,9 puncte procentuale în 2016. Pentru majoritatea economiilor avansate, inclusiv Japonia și SUA, scenariul rezultă într-un răspuns negativ al PIB-ului, variind între 5-6% în termeni cumulativi în raport cu linia de bază.

Derularea testului de stres la nivelul UE a fost efectuată pe un eșantion de 124 de bănci europene care acoperă cel puțin 50% din fiecare sector bancar național și a fost condusă la cel mai înalt nivel de consolidare. Acest exercițiu a implicat o cooperare strânsă între ABE și autoritățile competente la nivel național, inclusiv BCE. ABE a fost responsabilă de coordonarea activităților în colaborare cu BCE (în privința țărilor/băncilor incluse în Mecanismul Unic de Supraveghere) și asigurarea unei cooperări eficiente între supraveghetorii din țările de origine și cele gazdă. Cel mai important, ABE a acționat ca un „hub” de date pentru transparența extinsă a rezultatelor exercițiului comun. Pe de altă parte, autoritățile naționale competente au purtat responsabilitatea pentru supravegherea exercițiului efectuat cu băncile, verificarea

calității rezultatelor și identificarea și implementarea măsurilor necesare reacțiilor pe linia supravegherii.

Testele de stres anterioare sugerează că evaluarea „stării de sănătate” a băncilor de către BCE implică dispute asupra definițiilor de bază la împrumuturi, solicitări imense de date și un proces relativ dificil și îndelungat de verificare a informațiilor (Noon, 2014). BCE a solicitat marilor bănci ce vor intra sub directa ei supraveghere detalii cuprinzătoare despre împrumuturi, practici comerciale și modele de risc. La testul de stres din 2012 o bancă spaniolă a trebuit să furnizeze peste 500.000 de piese individuale de date, iar o bancă grecească a trebuit să prezinte 180 de câmpuri de date pentru fiecare împrumut personal și mai mult de 100 de câmpuri la credite pentru afaceri, la aceste activități fiind implicate sute de angajați, ceea ce înseamnă o birocrație excesivă și posibilitatea existenței unor erori inerente în datele contabile furnizate. De aici apar inevitabile dispute teoretice între consultanți, dar și între aceștia și bănci, pe linia acurateții informațiilor furnizate.

Cerințele impuse de BCE pentru definiții comune ale împrumuturilor neperformante și ale împrumuturilor flexibile (cu toleranță) au generat unele dificultăți, deoarece datele nu au fost colectate adecvat acestor cerințe. Nu toate datele stocate/colectate de bănci au contat sau au fost utile pentru testele de stres efectuate de firmele de consultanță pentru supraveghetori. Consultanții au trebuit să verifice acuratețea datelor prin evaluări pe teren, iar spre exemplu în Spania la testele de stres din 2011, circa 10.000 de proprietăți au fost vizitate și evaluate valoric.

Poziția curentă a băncilor a reprezentat doar o parte din testul de stres, consultanții – respectiv firmele KPMG, Deloitte, Ernst & Young și PriceWaterhouse Coopers, trebuind să stabilească în caz de criză cât capital este nevoie pentru a face față unei astfel de situații adverse. În opinia firmei de consultanță KPMG, nu prea exista loc de manevră în jurul scenariilor economice de bază, care au utilizat prognozele Fondului Monetar Internațional și ale Comisiei Europene, manifestându-se chiar o reticență accentuată în prognozarea unor elemente/indicatori macroeconomici cu mare grad de incertitudine, cum ar fi prețurile viitoare din sectorul imobiliar și ratele șomajului. Translația acestor scenarii economice și constrângeri financiare în imaginea unor pierderi potențiale viitoare ale băncilor, și în cele din urmă în necesarul suplimentar de capital al acestora, a reprezentat o chestiune extrem de sensibilă. Modelele de pierderi la împrumuturi folosite de bănci pot fi credibile sau acceptabile, însă există o largă opinie că pierderile la împrumuturi nu cresc gradual ci exponențial deoarece majorarea ratei șomajului și prăbușirea prețurilor locuințelor afectează o mulțime de debitori în același timp. Încă și mai disputată este previziunea profiturilor băncilor în viitor, pentru că acestea pot amortiza sau atenua pierderile viitoare și reduc necesarul de capital ce trebuie atras din exterior.

Planurile Comisiei Europene de a aborda problematica riscurilor excesive de piață asumate de marile bănci europene, care au devenit și mai mari în urma crizei, împreună cu tranzacțiile pe cont propriu (proprietary trading) au întâmpinat opoziția

Germaniei, Franței, Italiei, relevând tensiunile între Bruxelles (Comisie) pe de o parte și unele state, în frunte cu Germania pe de altă parte pe unele aspecte ale uniunii bancare. Comisia considera pe bună dreptate că dimensiunea băncilor raportată la PIB-ul statelor respective este exagerat de mare (spre exemplu Deutsche Bank AG are active, inclusiv derivate, de 1.600 miliarde euro) și că tradingul legat de securitizarea complexă și de derivate ar trebui separat de activitatea clasică de creare de depozite și creditare, pentru că primele două activități îndepărtează băncile de finanțarea economiei reale în favoarea unor jucători din țări terțe, cum ar fi băncile americane și a băncilor din umbră (nereglementate), ca dealerii de brokeraj și unele fonduri de hedging. Autoritățile naționale doresc menținerea modelului băncii universale pe motive de eficiență economică și acceptă ideea ca activitățile speculative să fie separate pe o bază funcțională. Ar trebui căutată o cale de mijloc prin care anumite activități gen *proprietary trading* să fie separate, iar alte operațiuni de piață să fie supravegheate pe baza unui cadru corespunzător, chestiunea neputând fi lăsată la discreția statelor membre. Germania și Franța au introdus deja reforme pentru a reduce riscurile de tranzacționare, dar acestea sunt mai puțin stricte decât intențiile Comisiei, în timp ce Marea Britanie susține că a adus modificări cel puțin la fel de stricte (Oxford Analitica, 2014).

Banca Centrală Europeană a publicat rezultatele testelor de stres pe 26 octombrie 2014. BCE a realizat testele de stres în colaborare cu Autoritatea Bancară Europeană, luând în calcul situația activelor bancare la 31 decembrie 2013. Un număr de 25 de bănci dintre cele mai mari bănci din Zona euro nu au reușit să treacă testele de stres, având un deficit de capital total de 25 de miliarde de euro, dar douăsprezece dintre acestea și-au sporit capitalul total cu aproximativ 15 miliarde euro în 2014, pentru a trece testele de stres ale BCE. BCE a constatat că cele mai mari probleme sunt la băncile din Italia, Cipru și Grecia. Nouă bănci dintre cele 25 care nu au trecut testele BCE sunt din Italia, printre care se numără și Monte dei Paschi, a treia mare bancă italiană. Alături de băncile din Italia, trei bănci grecești, trei cipriote, câte două atât din Belgia cât și din Slovenia și câte una din Franța, Germania, Austria, Irlanda și Portugalia au ratat testele de stres ale BCE. Grupul Oesterreichische Volksbanken se numără și el printre cele 25 de instituții bancare ce nu au reușit să treacă testele BCE. Alte surse indică totuși un număr mai redus, de doar 13 bănci care nu au reușit în final să treacă testul de stres, incluzând 4 bănci italiene și 2 grecești, conform unor informații furnizate de BCE.

Băncile care nu au îndeplinit plafoanele de capital stabilite de BCE trebuiau să prezinte planuri de redresare a situației în decurs de două săptămâni, în care să explice modul cum vor atrage noi fonduri. Planurile trebuie puse în aplicare în termen de nouă luni. Banca Centrală Europeană urma a prelua rolul de supraveghere a circa 124 de instituții financiare mari, pe 4 noiembrie 2014, consolidând astfel primul pilon al unei uniuni bancare care are rolul principal să prevină producerea unor noi crize financiare.

Testele de stres efectuate de Banca Centrală Europeană cu sprijinul ABE au oferit câteva surprize, dar reprezintă doar începutul procesului complex de a construi o

uniune bancară puternică. Considerăm că următorii pași ar crea unele divizări sau dificultăți prin implicarea mai mare a parlamentelor naționale atât în transpunerea legislației comunitare cât mai ales prin conținutul legislațiilor naționale. Deși importante, testele de stres nu vor avea un impact deosebit asupra principalei probleme din sistemul bancar european: înăsprirea condițiilor de creditare pentru populație și întreprinderi. Soluționarea acestei probleme este extrem de importantă, deoarece fără o îmbunătățire substanțială a condițiilor de creditare, nu poate exista o redresare economică robustă, în special la periferia zonei euro (Stratfor, 2014).

Testele din 2014 au avut un grad de dificultate superior celor anterioare dar nu au generat panică și neliniște în sectorul bancar, deoarece Uniunea Europeană trecea printr-o fază de calm relativ pe piețele financiare. Testele de stres au atras unele critici privind modalitatea de efectuare și rolul lor, dar BCE și-a atins o serie de obiective. Din cele 124 de bănci implicate în testele, 25 au avut deficite de capital, o constatare ceva mai severă decât previziunile proiectate, iar dintre cele 25 de bănci, 13 trebuie să atragă capital suplimentar, în valoare de 9,5 miliarde euro (12,1 miliarde dolari), în următoarele nouă luni. Banca italiană Monte dei Paschi a obținut cel mai slab rezultat la teste, dar ea traversa dificultăți de mult timp și a trebuit să primească asistență din partea guvernului italian în 2012. Alte bănci relativ „falimentare” sunt în țări precum Slovenia și Grecia, care au fost grav afectate de criza financiară. La 27 octombrie 2014, nivelul acțiunilor mai multor bănci cotate la burse a scăzut totuși în timpul ședințelor de tranzacționare, dar nu s-a înregistrat panică sau prăbușirea cursului unor acțiuni. Scenariul advers s-a bazat pe o scădere a inflației la 1% în 2014, cu toate că rata inflației coborâse deja la aproximativ 0,3%, iar decizia de a include doar 124 de bănci mari și mijlocii și de a le exclude deocamdată pe cele mai mici a atras unele critici îndreptățite.

3. Băncile românești și testele de stres

Un număr de 5 bănci care dețin filiale în România nu au trecut testele de stres, în contextul în care 25 de bănci din Zona euro au eșuat la aceste teste. National Bank of Greece, Eurobank și Piraeus Bank din Grecia, Bank of Cyprus din Cipru și Veneto Banca din Italia, care activează și pe piața din România, au ratat testele de stres efectuate de BCE.

Eurobank controlează pe piața locală Bancpost, ERB Retail Services IFN, ERB Leasing IFN, Eurobank Finance, Eurobank Securities, Eurobank Property Services, Eliade Tower (55,94%), IMO Property Investments București, IMO – II Property Investments, EFG IT Shares Services, EFG Eurolife Asigurări Generale, EFG Eurolife Asigurări de Viață, Retail Development (55,94%) și Seferco Development. Activele băncii elene în România se situau la sfârșitul lunii iunie 2014 la 3,46 miliarde de euro, în scădere de la 3,7 miliarde de euro în primul trimestru. Eurobank a înregistrat în 2013 în România pierderi de 40,2 milioane de euro, după un rezultat negativ de 35,2 milioane de euro în anul anterior.

Piraeus Bank Romania, prezentă pe piața locală din anul 2000, deține active în valoare de 2,05 miliarde euro, în creștere cu 15% față de 30 iunie 2013. Piraeus Bank România deține 135 de sucursale și are 1.628 de angajați.

Grupul National Bank of Greece deține în România Banca Românească, societatea de asigurare - reasigurare Garanta, societatea de servicii de investiții financiare NBG Securities Romania și NBG Leasing. Grupul Banca Românească a înregistrat în 2013 pierderi de 109,86 milioane lei, în creștere de la 61,07 milioane de lei în 2012. La sfârșitul anului 2013, grupul Banca Românească deținea active de 7,44 miliarde de lei.

Veneto Banca își desfășoară activitatea pe piața românească în mod direct prin Sucursala București, care numără o rețea de 22 de agenții, dintre care 5 se află în București.

În martie 2007, grupul Bank of Cyprus a intrat pe piața din România, prin oferirea serviciilor de leasing, iar în iunie 2007, a devenit operațională prima sucursală, la București. Marfin Bank Romania a preluat anul trecut de la sucursala din România a Bank of Cyprus depozite în valoare totală de 77 de milioane euro și active brute de 82 de milioane euro.

Grupul Oesterreichische Volksbanken se numără și el printre cele 25 de instituții bancare ce nu au reușit să treacă testele BCE. Volksbank România este deținută de „vehiculul” VBI Beteiligungs (Austria) în proporție de 99,99%, în contextul vânzării diviziei Volksbank International, fără subsidiara din România, către Sberbank, din Rusia. Grupul Volksbank deține 51% din acțiunile VBI Beteiligungs, iar DZ Bank AG/WGZ Bank AG din Germania și BPCE din Franța au câte 24,5%.

Mai multe bănci care activează și în România, printre care băncile elene Eurobank, Piraeus Bank și National Bank of Greece și cele austriece Erste, Raiffeisen și Volksbank, au obținut rezultate slabe la testele efectuate de BCE, inclusiv din cauza dificultăților întâmpinate în Europa de Est. Eurobank, Piraeus Bank și National Bank of Greece au picat testele realizate de BCE, în condițiile în care evaluarea a indicat că acestea nu aveau capital suficient la finalul anului 2013, iar cele trei bănci elene ar putea lua în calcul vânzarea subsidiarelor locale pentru strângerea de capital. În ceea ce privește băncile austriece, Volksbank nu a reușit să treacă de evaluarea BCE, întrucât creditele ipotecare neperformante de la subsidiara din România și creditele imobiliare și cele acordate companiilor în Europa Centrală și de Est au generat un deficit de capital în valoare de 865 de milioane de euro. Mai mult, deși Raiffeisen Bank International și Erste au trecut testele, ele au obținut rezultate care le-au poziționat în a doua jumătate în clasamentul celor 124 de bănci europene analizate.

Banca Națională a României (BNR) a comentat rezultatele testelor de stres arătând că sucursalele din România ale băncilor europene care au fost supuse testelor derulate de BCE în colaborare cu Autoritatea Bancară Europeană au rate de adecvare a capitalului superioare pragurilor reglementate. Rezultatele exercițiilor de testare la stres derulate de BNR la nivelul sistemului bancar autohton, prezentate recent în *Raportul asupra stabilității financiare* (BNR, 2014) (având la bază un scenariu advers, de

recesiune economică severă și o depreciere puternică a monedei naționale în următorii trei ani), evidențiază un nivel confortabil al indicatorilor de adecvare a capitalului, cu încadrare în limitele reglementate la nivel internațional.

4. Stadiul realizării uniunii bancare pe cei trei piloni

După progresele remarcabile înregistrate pe linia realizării uniunii bancare în 2013, mai ales în ce privește **pilonul 1** – Mecanismul Unic de Supraveghere, concretizate și prin adoptarea Regulamentului UE nr. 1024/2013 al Consiliului din 15 octombrie 2013, au urmat alte etape importante, îndeosebi pe linia pilonului 2 – Mecanismul Unic de Rezoluție, dar și pe linia activităților Consiliului de Supraveghere al BCE și ale Autorității Bancare Europene.

Pe baza prevederilor Regulamentului UE nr. 1024/2013 Banca Centrală Europeană a constituit un Consiliu de Supraveghere Bancară în cadrul ei, separat de atribuțiile de politică monetară, care va fi implicat în evaluarea băncilor participante la MUS prin audituri și teste de stres. Consiliul de Supraveghere va avea în vizor 124 de bănci din Zona euro, care au fiecare active nete de peste 30 miliarde euro, au un bilanț care depășește 20% din venitul național brut al statului membru, sunt printre primele bănci sau cele mai importante instituții de credit din țara respectivă și primesc ajutor direct de la Mecanismul European de Stabilitate. Principalele prevederi ale Regulamentului UE nr. 1024/2013 ar fi următoarele:

-Mecanismul Unic de Supraveghere” (MUS) este definit ca sistemul de supraveghere financiară compus din BCE și din autoritățile naționale competente ale statelor membre participante la uniunea bancară.

-BCE are mai multe atribuții de autorizare, control, supraveghere, inclusiv în ceea ce privește planurile de redresare și intervenție timpurie, adoptă orientări și recomandări, poate adopta regulamente, dar aplică standardele tehnice de reglementare și de punere în aplicare obligatorii elaborate de ABE și adoptate de către Comisie. Consiliul de Supraveghere ar urma să reprezinte un organism esențial în exercitarea de către BCE a atribuțiilor de supraveghere.

-BCE cooperează îndeaproape cu Autoritatea Bancară Europeană (ABE), cu Autoritatea Europeană a Valorilor Mobiliare și Piețelor de Capital (AEVMP), cu Autoritatea Europeană pentru Asigurări și Pensii Ocupaționale (AEAPO) și cu Comitetul European pentru Risc Sistemic (CERS), precum și cu alte autorități care fac parte din Sistemul European de Supraveghere Financiară (SESF), care asigură un nivel corespunzător de reglementare și supraveghere în UE. BCE va coopera strâns cu autoritățile competente ale statelor membre participante a căror monedă nu este euro.

-Membrii Consiliului de Supraveghere și ai Comitetului Director acționează independent și obiectiv, în interesul întregii Uniuni și nu solicită, nici nu primesc instrucțiuni din partea instituțiilor sau a organelor Uniunii, din partea vreunui guvern al unui stat membru sau a altui organism public sau privat.

-BCE răspunde în fața Parlamentului European și a Consiliului UE pentru punerea în aplicare a Regulamentului. O dată la 3 ani, Comisia Europeană publică un raport privind aplicarea regulamentului.

La 14 aprilie 2014, BCE a publicat Regulamentul nr. 468/2014 de instituire a cadrului de cooperare la nivelul Mecanismului Unic de Supraveghere între Banca Centrală Europeană și autoritățile naționale competente și cu autoritățile naționale desemnate. Autoritățile Naționale Competente (ANC) sunt responsabile să sprijine BCE, în condițiile stabilite în Regulamentul 1024/2013 privind MUS și în Regulamentul BCE nr. 468/2014, prin pregătirea și punerea în aplicare a oricăror acte referitoare la atribuțiile prevăzute la articolul 4 din Regulamentul privind MUS cu privire la toate instituțiile de credit, inclusiv să acorde asistență în activitățile de verificare. BCE, ANC și Autoritățile Naționale Desemnate (AND) trebuie să îndeplinească atribuțiile macroprudențiale prevăzute la articolul 5 din Regulamentul privind MUS și să urmeze procedurile de coordonare prevăzute în acest regulament, în Regulamentul BCE nr. 468/2014 și în legislația relevantă a Uniunii, fără a aduce atingere rolului Eurosistemului și al Comitetului European pentru Risc Sistemic.

Al doilea pilon al uniunii bancare este reprezentat de Mecanismul Unic de Rezoluție, pe baza prevederilor Directivei 2014/59/UE din 15 mai 2014 a Parlamentului European și a Consiliului UE de instituire a unui cadru pentru redresarea și rezoluția instituțiilor de credit și firmelor de investiții. Fiecare stat membru va trebui să creeze o autoritate națională de rezoluție responsabilă cu procesul de soluționare a situației băncilor cu probleme. Toate instituțiile de credit și firmele de investiții care sunt reglementate de dispozițiile Directivei privind cerințele de capital vor intra sub incidența prevederilor Directivei 2014 și vor pregăti planuri de redresare și rezoluție completă care pot oferi informații valoroase pentru autoritățile de rezoluție, planuri ce trebuie reactualizate cel puțin o dată pe an și care pot necesita măsuri adecvate autoimpuse pentru refacerea solidității financiare sau pentru reorganizarea afacerilor și nu trebuie să se bazeze pe acordarea de sprijin financiar (bail-out) public masiv. Planurile de redresare și rezoluție ale băncilor vor fi bazate pe diferite scenarii, inclusiv pe scenariul instabilității sistemice și vor oferi instrumente/modalități adecvate de rezoluție a băncilor care trec prin dificultăți.

Punerea în aplicare a planurilor de redresare și rezoluție presupune îmbunătățirea managementului băncii sau chiar înlocuirea managerilor de către un administrator special, care are toate puterile legale pentru a solicita sporirea capitalului, diminuarea activelor, reorganizarea băncii sau preluarea sa de către o altă bancă. În cazul în care procesul de intervenție timpurie nu are succes și o bancă este în pericol de faliment atunci autoritatea de rezoluție poate pune în aplicare acțiuni de rezoluție bazate pe investigația privind cerințele de capital, activele, datoriile, poziția financiară și perspectivele sale, vizându-se promovarea interesului public și evitarea diseminării riscurilor sistemice. Principalele măsuri sau instrumente de rezoluție includ: a) vânzarea unor afaceri; b) crearea unei instituții-punte (transferul temporar al activelor

bancare la o entitate controlată public); c) separarea activelor (transfer de active depreciate la un vehicul de gestionare a activelor); d) măsuri de recapitalizare (împunerea de pierderi, cu un ordin de vechime, pentru acționarii și creditorii/deponenții neasigurați, așa numitul bail-in).

Anumite pasive, cum ar fi depozitele asigurate pot fi excluse de la bail-in. Standardele tehnice de sprijin pentru Mecanismul Unic de Rezoluție urmau a fi elaborate de Autoritatea Bancară Europeană și înaintate Comisiei Europene până la 3 iulie 2015, apoi adoptate de către aceasta. Data propusă pentru punerea în aplicare a acestei directive este de 1 ianuarie 2015.

Mecanismul Unic de Rezoluție va funcționa prin implicarea BCE, prin Consiliul de Supraveghere, supraveghetorul celor mai importante banci (124) din sistemul bancar european, care va indica dacă o bancă trece prin dificultăți financiare majore și trebuie să intre sub procedura de rezoluție. Consiliul Unic de Rezoluție, alcătuit din reprezentanți ai BCE, Comisiei Europene și autorităților naționale relevante (de supraveghere) va pregăti soluția potrivită pentru rezoluția ei, Consiliul având dreptul de a analiza și de a defini abordarea corectă de rezoluție, ce instrumente vor fi utilizate și modul în care Fondul European de Rezoluție va fi implicat. Pe baza recomandării Consiliului Unic de Rezoluție sau din proprie inițiativă, Comisia Europeană va decide dacă și când o bancă va intra în procedura de rezoluție (și nu Consiliul Unic de Rezoluție) și ea va stabili un cadru pentru utilizarea instrumentelor de rezoluție și implicarea Fondului European de Rezoluție însă sub supravegherea autorității naționale de rezoluție. Sub supravegherea Consiliului Unic de Rezoluție autoritatea națională va fi responsabilă cu punerea în aplicare a planului de rezoluție, dar Consiliul Unic de Rezoluție va supraveghea rezoluția, va monitoriza punerea în aplicare a planului la nivel național de către autoritatea națională și în cazul în care o astfel de autoritate nu se conformează deciziei sale va fi în măsură să adreseze direct ordine executive băncii intrate în procedura de rezoluție. Fondul European de Rezoluție de 55 miliarde euro ce va fi constituit în 8-10 ani va fi sub controlul Consiliului Unic de Rezoluție pentru a asigura disponibilitățile financiare necesare finanțării pe termen mediu a operațiunilor de restructurare a băncilor cu probleme, el va fi creat prin contribuțiile sectorului bancar și astfel se vor înlocui fondurile naționale ale statelor membre participante la uniunea bancară. Rolul Comisiei Europene va fi limitat la declanșarea rezoluției bancare și la deciderea cadrului acesteia, asigurând coerența cu regulile pieței interne și ajutorului de stat.

La 15 iulie 2014 s-a adoptat Regulamentul UE nr. 806/2014 privind stabilirea unor norme uniforme și a unei proceduri uniforme de rezoluție a instituțiilor de credit și a anumitor firme de investiții.

Al treilea pilon al uniunii bancare va fi cel al armonizării/îmbunătățirii sistemelor naționale de asigurare a depozitelor. **Directiva 94/19/CE** privind sistemele/schemele de garantare a depozitelor (SGD) a fost îmbunătățită în primul rând în 2008, când la 15 octombrie 2008 Comisia Europeană a propus o revizuire a normelor

UE privind schemele de garantare, iar apoi în iulie 2010, Comisia Europeană a făcut o nouă propunere de perfecționare a acestei directive care vizează simplificarea și armonizarea, reducerea termenului pentru plata depozitelor deponenților și un acces mai bun pentru SGD la informații despre bănci, SGD solide, credibile și suficient finanțate, împrumuturi reciproce între SGD. Începând cu data de 31 decembrie 2010, statele membre trebuiau să asigure acoperirea pentru depozitele totale ale fiecărui deponent la un nivel de la 100.000 euro, în eventualitatea nedisponibilității lor.

Directiva 2014/49/UE a Parlamentului European și a Consiliului UE din 16 aprilie 2014 privind schemele de garantare a depozitelor se aplică: a) SGD-urilor statutare; b) SGD-urilor contractuale care sunt recunoscute oficial drept SGD-uri în conformitate cu articolul 4 alineatul (2); c) sistemelor instituționale de protecție care sunt recunoscute oficial drept SGD-uri în conformitate cu articolul 4 alineatul (2); d) instituțiilor de credit afiliate schemelor menționate la litera (a), (b) sau (c). Autoritățile competente, autoritățile desemnate, autoritățile de rezoluție și autoritățile administrative relevante cooperează între ele și își exercită competențele în conformitate cu prezenta directivă.

Fiecare stat membru trebuie să se asigure că pe teritoriul său sunt constituite și recunoscute oficial una sau mai multe SGD-uri. O instituție de credit autorizată într-un stat membru în temeiul articolului 8 din Directiva 2013/36/UE nu acceptă depozite decât dacă este membră a unei scheme recunoscute oficial în statul membru de origine; dacă totuși nu își respectă obligațiile care îi revin în calitate de membră a unei SGD, sunt notificate imediat autoritățile competente care, în cooperare cu SGD, adoptă prompt toate măsurile necesare, inclusiv sancțiuni. Nerespectarea obligațiilor ce-i revin poate conduce la excluderea instituției de credit respective din SGD, dar depozitele rămân în continuare acoperite de SGD. Autoritățile desemnate supraveghează permanent toate SGD-urile în ceea ce privește respectarea prevederilor directivei.

Statele membre se asigură că SGD-urile efectuează simulări de criză ale propriilor sisteme, cel puțin o dată la 3 ani, prima simulare urmând a avea loc până la 3 iulie 2017. Pe baza rezultatelor simulărilor de criză, Autoritatea Bancară Europeană efectuează cel puțin o dată la cinci ani evaluări *inter pares* în temeiul articolului 30 din Regulamentul (UE) nr. 1093/2010, în scopul de a evalua reziliența SGD-urilor.

Articolul 109 din Directiva 2014/59/UE din 15 mai 2014 a Parlamentului European și a Consiliului UE prevede utilizarea schemelor de garantare a depozitelor în contextul rezoluției.

5. Concluzii privind aderarea României la uniunea bancară

Deși România nu a trecut printr-o criză financiară, ci doar printr-un declin economic temporar (în 2009-2010), iar băncile din România nu au avut nevoie de un sprijin extern semnificativ, totuși stabilitatea financiară a României a fost pusă la încercare de volatilitatea și constrângerile finanțării externe. Riscul de credit și riscul de

lichiditate au constituit vulnerabilități majore ale sectorului bancar românesc, care în fața șocului extern și intern a rămas destul de rezilient și capabil de a finanța economia (gradul de intermediere financiară era de 38,4% din PIB în 2012). Sectorul bancar, destul de fragmentat și orientat spre creditarea în valută, și-a schimbat orientarea strategică de la o expansiune rapidă caracteristică deceniului trecut către o dezvoltare prudentă și către a anumită restructurare pe baza reducerii rețelei și a numărului de angajați. El este supravegheat și reglementat corespunzător de BNR, care a luat recent și unele măsuri pentru îmbunătățirea calității activelor bancare.

În prezent, riscul de credit este perceput ca fiind principala amenințare pentru sistemul bancar autohton de către bancherii români, la care se adaugă și riscul macroeconomic și cel al instrumentelor financiare derivate. Riscul de lichiditate s-a atenuat vizibil în contextul în care BNR a furnizat suficientă lichiditate în piață și a micșorat treptat rezervele minime obligatorii. Majoritatea bancherilor români sunt preocupați de calitatea portofoliului lor de credite, precum și de disponibilitatea/nivelul capitalului, deoarece instituțiile de credit sunt nevoite să solicite acționarilor infuzii de capital pentru a se conforma cu normele prudențiale ale BNR.

Apreciem că un proces de concentrare a activității bancare este necesar întrucât sunt prea multe instituții bancare mici, cu profitabilitate redusă și cu perspective incerte de dezvoltare. Conform opiniei lui Florin Georgescu, prim vice-guvernator al BNR, sistemul bancar autohton trece printr-un proces de restructurare și ajustare, în concordanță cu direcțiile stabilite la nivel european privind realizarea unei intermediari financiare sănătoase. Procesul de recalibrare sau de ranforsare a sistemului bancar are ca elemente principale: scoaterea creditelor neperformante din bilanțuri; reorientarea surselor de finanțare dinspre exterior către interior, adică spre economisirea internă; crearea premiselor relansării creditului productiv, în scopul susținerii dezvoltării economice durabile (Georgescu, 2014a și 2014b).

Participarea la uniunea bancară a fost susținută de BNR și Asociația Română a Băncilor (ARB) prin prisma gradului ridicat de integrare a sectorului bancar românesc în cel european și a pregătirii adoptării monedei unice, euro. Considerăm că țara noastră a făcut deja primul pas spre intrarea în cadrul uniunii bancare. În luna aprilie 2014, guvernul și președintele României au aprobat, prin Memorandum, semnarea de către România în luna mai 2014, odată cu statele din Zona euro, a Acordului privind transferul și mutualizarea contribuțiilor la Fondul Unic de Rezoluție.

Procesul de aderare la uniunea bancară nu este neapărat unul anevoios și de durată, dar implică unele eforturi de ordin organizațional și managerial, precum și colaborarea strânsă între autoritățile europene și BNR pe de o parte, și între instituțiile bancare localizate în România și BNR și alte autorități, pe de altă parte. Contribuțiile financiare la Fondul Unic de Rezoluție se vor face din partea sectorului bancar european și nu a autorităților române. În afara colaborării cu BCE în cadrul Mecanismului Unic de Supraveghere, BNR va trebui să continue supravegherea băncilor autohtone care nu

intră în MUS pe linia prevederilor directivelor și regulamentelor europene și a prevederilor acordurilor Basel.

Bibliografie

- Banca Națională a României (BNR). (2014). Raportul asupra stabilității financiare, disponibil la: <http://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=6711>.
- Banca Centrală Europeană (BCE). (2014). Regulamentul nr. 468/2014 de instituire a cadrului de cooperare la nivelul Mecanismului Unic de Supraveghere între Banca Centrală Europeană și autoritățile naționale competente și cu autoritățile naționale desemnate (Regulamentul-cadru privind MUS), 16 aprilie.
- Council of the European Union. (2013). Council Regulation (EU) No 1024/2013 of 15 October 2013, *conferring specific tasks on the European Central Bank concerning policies relating to the prudential supervision of credit institutions*, Official Journal of the European Union, 29. 10.2013.
- Dumitrescu, A. L. (2014). *The Banking Union: The Solution to reduce the European Banking System Risks*, Global Economic Observer, No. 2, Vol. 2.
- EU/INT. (2014). *Financial regulation talks are delayed*, January 8.
- European Parliament and the Council of the European Union. (2014a). Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 *on deposit guarantee schemes*, EUR-Lex, Access to European Union Law.
- European Parliament and the Council of the European Union. (2014b). Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 *establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms*, EUR-Lex, Access to European Union Law.
- European Parliament and the Council of the European Union. (2014c). Regulation (EU) No 806/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 July 2014 *establishing uniform rules and a uniform procedure for the resolution of credit institutions and certain investment firms in the framework of a Single Resolution Mechanism and a Single Resolution Fund and amending Regulation (EU) No 1093/2010*, EUR-Lex, Access to European Union Law.
- Georgescu, F. (2014a). *Aderarea României la uniunea bancară și ajustarea sectorului bancar*, Constanța, 4 septembrie.
- Georgescu, F. (2014b). *Discurs susținut la conferința "Uniunea Bancară Europeană: evoluții recente și implicații la nivelul sectorului bancar român"*, 15 octombrie.
- Ionescu, A. (2014). *The European Banking System. Track Record and Achievement*. Global Economic Observer, No. 2, Vol. 2.
- Noon, L. (2014). *Data Dumps and Pig Farms; Inside Europe's Stress Tests*, Reuters, January 23.
- The Oxford Analytica. (2014). *Daily Brief*, February 11.
- Parlamentul European și Consiliul UE. (2013), Directiva 2013/36/UE cu privire la accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a firmelor de investiții, de modificare a Directivei 2002/87/CE și de abrogare a Directivelor 2006/48/CE și 2006/49/CE, JO L 176, 27.6.2013.
- Parlamentul European și Consiliul UE. (2010), Directiva 1093/2010 de instituire a Autorității europene de supraveghere (Autoritatea Bancară Europeană), JO L 331, 15.12.2010.

Parlamentul European și Consiliul UE. (1994), Directiva 94/19/CE privind sistemele/schemele de garantare a depozitelor (SGD), 13 mai, JO L 135, 31.5.1994.

Stratfor. (2013). *Europe's Small Steps Toward a Banking Union*, Analysis, September, 16.

Stratfor. (2014). *Europe: Building a Banking Union*, Analysis, October 29.